

דילמות רפואיות-הלכתיות

הרב גבריאל גולדמן

לימוד רפואה בכלל ורפואת נשים בפרט

"אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא ממתיתתא דרקינא כל יומא, ולאביי כל מעלי יומא דשבתא, לרבא כל מעלי יומא דכיפורי. הוה קא חלשא דעתיה דאביי משום דאבא אומנא. אמרו ליה: לא מצית למיעבד כעובדיה. ומאי הוּו עובדיה דאבא אומנא? דכי הוה עביד מילתא הוה מחית גברי לחוד ונשי לחוד, ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזיעא כי כוסילתא. כי הוות אתיא ליה איתתא הוה מלביש לה, כי היכי דלא ניסתכל בה" (תענית כא: - תרגום: אבא אומנא [מקיז הדם] היתה באה לו ברכת שלום מהזשיבה שברקיע בכל יום, ולאביי מגיעה היתה ברכת שלום כו בכל ערב שבת, ולרבא בכל ערב יום הכיפורים. חלשה דעתו של אביי מחמת אבא אומנא. אמרו לו: לא תוכל לעשות כמעשיו. ומה היו מעשיו של אבא אומנא? כשהיה עוסק בעבודתו ומקיז דם, היה מושיב גברים בנפרד ונשים בנפרד [משום צניעות], והיה לו בגד שיש בו קרן שהיה בו חתך כדי להכניס בו את האיזמל להקות הדם, וכשהיתה באה אליו אשה היה מלביש לה בגד זה כדי שלא יצטרך להסתכל בגופה הגלוי).

"צניעות בבדיקה ובטיפול באשה - רופא, סטודנט, אח וכל מי שמטפל בחולים, עם כל החשיבות והאצילות בעבודתו, חייב להיות זהיר ביותר, וכשבדק או מטפל באשה, שעניו ומחשבותיו יהיו מופנים ומרוכזים אך ורק בעבודתו. בנוסף לכך, עליו להתחשב ולהיות מודע להגשותיה של החולה - למשל לגלות רק אותו חלק מגופה שהוא צריך לבדוק, ושוב לכסותו לפני שבדק חלק אחר של גופה" (נשמת אברהם, אבן העזר סימן כא עמ' קצג).

א. אין חיוב על האדם ללמוד רפואה כדי שיוכל לרפאות חולים, משום שהחיוב על האדם הוא רק להציל את חברו במה שיכול, אך אין עליו חיוב ללמוד כדי שיוכל להציל².

ב. מותר לגבר ללמוד רפואה מכיוון שזה נוגע לפיקוח נפש ולהצלת נפשות, ולכן הקלו גם בלימוד רפואת נשים, אולם ברור שכל אדם יצטרך להחליט לעצמו אם הוא יכול לעמוד בפני יצרו, ובאמת לעבוד לשם שמיים³. וטוב שיישא אשה לפני שהוא מתחיל את הלימודים או את העבודה בתחום זה, כדי שתהיה לו 'פת בסלוי'⁴.

ביצוע פעולות רפואיות האסורות על פי ההלכה

לעיתים רופא ניצב בפני דרישות רפואיות העומדות בסתירה להלכה. הדוגמאות עלולות להיות במצבים שונים של השתתפות בעבירה, ולדוגמא נביא דילמות שונות הקשורות בעיקר לביצוע הפלה האסורה על פי ההלכה:

1. רופא גניקולוג הנדרש לבצע בעצמו את ההפלה - ביצוע העבירה בעצמו.
 2. רופא מרדים שבתוקף תפקידו צריך להרדים אשה בזמן שהגניקולוג יבצע בה את ההפלה האסורה - לא ביצוע מעשה העבירה, אבל שיתוף פעולה באופן ישיר.
 3. אחות שנמצאת בחדר ניתוח בזמן ההפלה האסורה ומסייעת לרופאים - שיתוף פעולה באופן עקיף.
- האם הם חייבים לטרום להשתתף בפעולה כזו, האסורה על פי ההלכה, על אף שהם מסתכנים באיבוד משרתם ופרנסתם?

מבוא

ראשית, יש לדון מהם האיסורים שיש בהשתתפות בפעולה כזו, אם הרופא אינו מבצע בעצמו את האיסור אלא רק מסייע⁵.

2 שו"ת אגרות משה, יורה דעה חלק ב סימן קנא ד"ה הנה בדבר; יורה דעה חלק ג סימן קנה.

3 הרב שלמה זלמן אוירבך, הובאו דבריו בנשמת אברהם יורה דעה סימן קצה עמ' ריד. כל ההפניות לנשמת אברהם הן למהדורה השנייה.

4 הרב יהושע נויבירט, נשמת אברהם (שם).

5 לא נתייחס כאן למקרים בהם הרופא הכיירוג או האשה הם גויים. התייחסות מפורטת לכך מובאת

מהתורה יש איסור "לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד), ויש איסור דרבנן של "מסייע ידי עוברי עבירה".

דוגמאות מעשיות

ג. ברור הדבר שאסור לרופא לבצע את ההפלה במקרה שהיא אסורה על פי ההלכה.⁶

ד. רופא שכופים עליו לבצע הפלה האסורה על פי ההלכה, יש מי שכתב שאף שיש בכך איסור רציחה אלא שהתורה לא חייבה עליו מיתה, צריך עיון האם יש בזה דין ייהרג ואל יעבור?⁷ ויש מי שכתב שכיוון חיי אדם חשובים מחיי העובר, אין בביצוע הפלה אסורה דין ייהרג ואל יעבור, למרות חשיבות חיי העובר שמחללים עליו שבת כדי להצילו.⁸

ה. רופא מרדים שבתוקף תפקידו צריך להרדים אשה בזמן שהגניקולוג יבצע בה הפלה האסורה על פי ההלכה, אסור לו לרופא המרדים לסייע בהפלה כשהוא יודע שאין היתר לעשות זאת, ועליו לעשות כל שביכולתו לא להיות מעורב בדבר. ואם לאו, יצטרך לסרב ואפילו אם יהיה הדבר כרוך בהפסד משרתו. אך במקום שיש ספק סביר שאולי יש שם היתר על פי ההלכה, מסתבר שיהיה מותר כי אין הוא חייב לבזבו כל ממונו כדי לא לעבור על ספק איסור דרבנן?⁹ ויש אומרים שאפילו אם ודאי יביא לאיבוד נפש מישראל, אין הרופא מחויב להפסיד כל ממונו ופרנסתו כדי לא לעבור על איסור "לפני עור לא תתן מכשול"¹⁰.

בנשמת אברהם, אורח חיים סימן תרנו, מעמ' תשעו ואילך, סיכום דינים מובא שם בעמ' תשפד. שני מאמרים של פרופ' אברהם סופר-אברהם מובאים באסיא ח, עמ' 51-70.

6 פרטי איסור הפלת עובר הובאו בפרק על כך (ספר פוע"ה, טרם פורסם).

7 שו"ת אגרות משה, חושן משפט חלק ב סימן סט אות ד, ד"ה וגם לענין.

8 חזון איש, הערותיו על חידושי רבנו חיים הלוי, הלכות רוצח ושמירת נפש פרק א הלכה ט, ד"ה ויסוד. ראה נשמת אברהם, חושן משפט סימן תכה, עמ' קסט.

9 הרב שלמה זלמן אוירבך, נשמת אברהם שם עמ' תשפב ואילך. טעמיו: המרדים ממש שותף לאשה ולרופא הרדופים להרוג נפש מישראל שזה חמור מאד, שהרי יש חיוב להציל נפש של עובר ומחללים שבת לצורך הצלתו. אף על פי שאין המרדים יכול להציל את העובר ממייתה (כיוון שייקחו מרדים אחר), אסור לו לשתף פעולה; וכן גם בנשמת אברהם חושן משפט סימן תכה עמ' קעו. הרב יוסף שלום אלישיב, הובאו דבריו בנשמת אברהם שם עמ' קפ.

10 שו"ת ציץ אליעזר חלק יט סי' לג. נימוקיו: אין איסור 'לפני עיוור לא תתן מכשול', כיוון שהרופאים יכולים להשיג מטרתם גם על ידי רופאים אחרים. איסור 'לפני עיוור' נחשב לאו שאין בו מעשה. איסור מסייע הוא מדרבנן ועל כן סוברים הרבה פוסקים שאינו מחויב להפסיד ממונו משום כך, שכן אין מושיטים לרופא המבצע

ו. רופא המבצע בדיקות על קוליות (אולטרא-סאונד) בנשים הרות, ויודע שאם יבחין במום בעובר וישלח תשובה בהתאם אל הרופא המטפל, הלה יבצע הפלה גם ללא היתר הלכתי. כיוון שיש כאן רק ספק ולא ודאי, ואין קשר ישיר בו זמני בין פעולותיו לבין עבירה - אם תתבצע על ידי הרופא השני, אף על פי שיש כאן חשש שמא הוא מסייע להריגת עובר, אינו חייב להפסיד משרתו משום כך¹¹.

דוגמאות כלליות

ז. מותר לרופא לתת כדורים אף על פי שהם יעזרו רק מבחינה פסיכולוגית ולא באופן רפואי, ואין בכך בעיה של רמאות, כמובן רק באופן שלא יגרמו נזק לחולה¹².
 ח. מנתח תורן ביום הכיפורים, וכדי שיוכל לנתח הוא מוכרח לאכול; אם יש סבירות שיבוא חולה, אפשר להחשיב את המצב כ"חולה לפנינו" ומותר לו לאכול¹³.

הודעה על מום של חולה העומד להינשא¹⁴

"אם הוא רואה שאחד רוצה להשתדך עם אחד, וידוע לרואה הזה כי החתן הזה יש לו חסרונות עצומים וכו', והמחותן אינו יודע מזה דבר, ואילו היה יודע לא היה מתרצה לזה, יש לגלות לו" (חפץ חיים, הלכות איסורי רכילות כלל ט ציור שלישי סעיף ד).
 "אם החיסרון הוא מצד חולי גופו, והמחותן אינו מכיר אותו מצד שהוא דבר פנימי אשר לא נגלה לכל, פשוט הוא שאין על המגלה עניין זה חשש איסור רכילות, אפילו אם הצד השני אינו שואלו בעניין זה" (שם סעיף ו, ובבאר מים חיים שם סעיף קטן ז).

את האיסור בידיים אלא רק מכשירים את המציאות לכך. **השפתי כהן** (יורה דעה קנא, ו) סובר שישראל הרוצה לעבור במידע על איוו עבירה, אין ישראל אחר מצווה להפרישו. הובאו דבריו גם ב**נשמת אברהם** שם עמ' תשפח. גם **הרב שלמה זלמן אוירבך** שהובא לעיל (בהערה הקודמת) כתב שיתכן שהמורדים נחשב רק כמסייע לרופא ואינו עובר ממש בלאו, הובאו דבריו ב**נשמת אברהם** חושן משפט סימן תכה מעמ' קעג, שם מובא דיון כולל בעניין, סיכום מובא שם מעמ' קעח.

11 **נשמת אברהם**, שם עמ' תשפו, על פי פסקי **הרב שלמה זלמן אוירבך**, **הרב אליעזר יהודה וולדנברג** ו**הרב יוסף שלום אלישיב**; וכן שם בחלק חושן משפט סימן תכה עמ' קפ.

12 **הרב זלמן נחמיה גולדברג** בפגישתו עם רבני פוע"ה, ט"ו בסיון תשס"ג.

13 **הרב זלמן נחמיה גולדברג** בפגישתו עם רבני פוע"ה, כ"ד באלול תשס"ג, הרב התבסס על דברי החזון איש.

14 יש בפרק זה הקבלה מסוימת לפרק דלעיל שדן בהסתרת מידע בקידושין (ספר פוע"ה, טרם פורסם), בכל זאת לא נמנעו מלציין את ההתלבטות הרפואית אצל רופא שמחד גיסא יודע בוודאות את המצב הרפואי, לא משמועה ומאומר, אך מאידך גיסא מחוייב מבחינה אתית ומשפטית לסודיות רפואית.

"ומפני שקלקול יותר מצוי בעיניינים אלו, לכן אחזור הפרטים (שצריך לשים לב אליהם לפני שאדם יתיר לעצמו לספר):

א. שיתברר אצלו מתחילה כי דבר זה הוא בכלל חולי הגוף, לאפוקי אם הוא חלוש בטבעו, אינו בכלל חולי.

ב. שלא יגדיל את עניין המחלה יותר ממה שהיא.

ג. שיכוון לתועלת המחותן ולא מצד שנאת החתן, ובזה הפרט נכלל עוד עניין אחר, שיתבונן מתחילה אם תבוא תועלת מדיבורו, לאפוקי אם הוא משער שלא ישמע לו וישתדך בין כה וכה.

ד. וכל זה רק קודם שנשתדך עמו, אבל אחר שנשתדך אסור לדבר מזה העניין כלל, כי מסתמא נתרצה לזה מאיזה טעם שהיה לו" (חפץ חיים, באר מים חיים שם ס"ק ה).

"כל ספרי המוסר מרעישים העולם על עוון לשון הרע, ואני מרעישי העולם להפך. עון גדול מזה וגם הוא מצוי יותר, והוא מניעת עצמו מלדבר במקום שנצרך להציל עשוק מיד עושקו וכו'... וכן בעניין שידוך והוא יודע שהוא איש רע ובליעל ורע להתחתן עמו, כולם בכלל השבת גופו וממונו" (פתחי תשובה על שלחן ערוך אורח חיים סימן קנו).

ט. הרופא צריך להבהיר למטופל החולה שאסור לו להסתיר מידע חיוני מבן הזוג המיועד, כפי שכבר פורט לעיל בפרק על הסתרת מידע בקידושין (ספר פוע"ה, טרם פורסם). ויש מי שכתב שאם ברור לרופא שהמטופל החולה לא יספר לבן הזוג המיועד על המום או על המחלה, שהרופא מחויב לגלות לצד השני גם אם הצד השני אינו פונה אליו, וגם אם הצד עם המום מבקש ממנו לא לגלות. הטעם - משום 'לא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ' ושהרופא חייב להציל עשוק מיד עושקו¹⁵.

י. צריך לגלות לא רק במחלה מסוכנת אלא אף כל מחלה שמקנת בגוף ואינה בת חלוף ונמצאת באחד מן הצדדים וגורמת לסבל ואי נוחות והפרעות בחיים¹⁶.

15 שו"ת חלקת יעקב חלק ג סימן קלו (מהדורה בתרא אבן העזר סימן עט), שנשאל על בחור חולה סרטן שהשתדך ולא סיפר על מחלתו למשודכת, ולפי דעת הרופאים לא יחיה הבחור יותר משנה או שנתיים, ואם הכלה המיועדת תרע מזה לא תסכים להינשא לו, וכתב שהרופא מחויב לספר זאת לכלה. וטעמו מהרמב"ם (פרק א מהלכות רוצח הלכה יד) שכתב שאם שמע גויים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גלה אחוזן חברו והודיעו וכו', וכל כיוצא בדברים אלו, העושה אותם עובר משום 'לא תעמוד על דם רעך'. וכן נפסק בשלחן ערוך חושן משפט סימן תכו. הרב יצחק זילברשטיין, 'צילוי מידע גנטי לחולה', ברכה לאברהם, עמ' 312-313; הדיין שם על מחלת הנטינגטון (Huntington) הגורמת להידרדרות שכלית, תנועות בלתי רצונית ומוות; המחלה מתחילה בגיל מבוגר יחסית, עוברת בתורשה דומיננטית, ואין לה טיפול.

16 שו"ת ציץ אליעזר חלק טז סימן ד. הרב שלמה זלמן אוירבך (הובאו דבריו בנשמת אברהם, אבן העזר סימן ב עמ' סא) רצה לדייק שאין חיוב לספר אלא היתר לגלות, ולא זכית להבין דיוק, ובספר לב אברהם (פרק לד

יא. יש מי שכתב שבמחלת המופיליה (Hemophilia), מהתבונה וממידת הגינות חובה לגלות לעומדים להשתדך על המחלה. אך גם אם לא גילו, אין כאן מקח טעות, כי כיוון שכיום יש תרופה לקרישת דם, אין במחלה סכנת נפשות. לכן על הרופא לשדל את המשודך או את הוריו לגלות על המחלה למשודכים; אך אם לא גילו, אין חובה על הרופא לגלות¹⁷.

יב. אם הרופא יודע שהאשה עקרה, וחתנה המיועד אינו יודע מזה, צריך לומר לאשה שתספר על כך לחתנה המיועד, ואם ברור לו שלא תספר, יש מי שכתב שהרופא צריך לספר לו על כך¹⁸. ויש מי שכתב שבחורה בת עשרים שעדיין אין לה אורח כנשים, למרות שחלק מהרופאים רואים בכך בעיית פוריות משמעותית, אם יש אפשרות שאשה כזו תוכל ללדת, אפילו בדוחק ואפילו רק מעט ילדים, אין זה נחשב מום מאחר ויש אפשרות שתלד, וממילא הרופא אינו חייב לספר על כך. טעמו שגם אם יבואו בנים בקושי או רק בנים מעטים, אין זה חיסרון בקידושין, והרבה אנשים לא מקפידים שיהיו להם הרבה ילדים ושתעבר תקף לנישואים¹⁹.

יג. בגילוי פרטים כאלה צריך שמטרתו תהיה לתועלת ולא לנזק. כיוון שהנושא רגיש ביותר והוא ממש דיני נפשות, לכן לפני שמגלים, חובה לערוך חשבון אמיתי, כן ומדוקדק. ההגבלות מפורטות לעיל במבוא להלכות כאן.

יד. אם פרנסתו של הרופא עלולה להפגע במידה ויגלה, יש לשקול את הנוק לרופא לעומת ההפסד לאדם שצריך לספר לו. מאחר שמצוות 'לא תעמד על דם רעך' דינה כהשבת אבידה, ובמצוות השבת אבידה מצינו ששלו קודם לשל כל אדם (סנהדרין עג. בבא מציעא ל:)²⁰.

סעיף כ, 2-3) הובא בשמו שאין הרופא חייב לגלות לגבר או לאשה שכן הווג נגוע במחלת מין, ולעומת זאת חובה לגלות על מחלת האיידס כדי להציל מסכנת נפשות.

17 הרב יצחק זילברשטיין, 'גילוי מידע גנטי לחולה', ברכה לאברהם, עמ' 313-314. דעת הרב זילברשטיין עומדת בניגוד מסוים להלכה הקודמת.

18 ציץ אליעזר חלק טו סימן ד; ובחלק ז סימן מה פרק ה. וראה גם בנשמת אברהם אבן העזר סימן סח, מעמ' רעט ואילך לגבי משפחת דורקטי.

19 שו"ת אגרות משה, אבן העזר חלק ג סימן כז. לרווחא דמילתא הציע הרב משה פיינשטיין שהאב והבת יקבלו על עצמם שאם יעבור זמן של ארבע שנים ולא תתעבר, וגם לא יבוא לה אורח כנשים, ובשל כך יתבע הבעל גירושין - תסכים הבת ללא עוררין להתגרש. וכתב שאם יקבלו זאת על עצמם, לא יהיה לחתן כמעט שום הפסד, ומשום כך אין עליהם חיוב לגלות אף לא ממידת חסידות.

20 שו"ת באהלה של תורה, חלק א חושן משפט סימן פג.

טו. הדיון כאן הוא הלכתי ואינו משפטי, ועל הרופא לברר מראש את ההגבלות המשפטיות ואת משמעותן המעשית. נאמר רק בפשטות שהחוק שאינו מתיר לו לגלות מיידע, אינו מחייב אותו לשקר, ולכן מבחינה הלכתית ראוי שיביא את עובדת המחלה לידיעת הצד השני בצורה עקיפה, ובהישאלו, עליו להפנות את השואלים לפציינט עצמו, באופן שיובן שיש בעיה כלשהי²¹.

טז. נעיר גם ששבעת הרופאים אינה מוגדרת כשבועה מבחינה הלכתית, והיא אינה מהווה מחסום לגילוי הדברים, גם כיוון שאין תוקף להתחייבות כזו אם היא עומדת בניגוד להלכה²².

הודעה להורים על מחלה תורשתית של ילדם

הסבר - אם רופא מגלה מחלה תורשתית אצל ילד, יש לכך כמה משמעויות: בן הזוג הבריא עלול לפרק את מסגרת הנישואין בטענה שאילו ידע מראש על המחלה לא היה מתחתן עם בן הזוג החולה, ולפיכך הקידושין עלולים להתבטל מדין מקח טעות. במצב כזה עולה השאלה האם בני הזוג צריכים להמשיך לעסוק בפרייה ורבייה או שמא עליהם להימנע מכך מחשש שמא עלולים להיוולד להם ילדים חולים.

יז. כשיגלה הרופא בבדיקותיו, מיהו נושא המחלה, יספר לו זאת הרופא בעדינות וברוך, ויבקש מהחולה שהוא יגלה זאת לבן הזוג הבריא. אם קיים חשש שהחולה יעלים את המידע מהבריא, יספר הרופא לבן הזוג הבריא²³.

יח. אם הרופא מבין, שאין רצונם לדעת מי מהם נושא את המחלה, אל יספר זאת להם, וראה כאן בהערה²⁴.

21 החוק במדינת ישראל מחייב לדוגמא רופא עיניים לדווח על ליקויי ראייה של נהג, כדי למנוע תאונות דרכים. כלומר, גם החוק מכיר באחריות שיש לרופא על מידע שיש לו, שעשוי למנוע נזק מאדם אחר.

22 ראה נימוקים לכך בשר"ת **ציץ אליעזר** חלק יג, סימן פא; ובחלק טו סימן יג. שר"ת **באהלה של תורה**, חלק א חושן משפט סימן פג.

23 ההלכות בנושא זה מבוססות על מאמרו של **הרב יצחק זילברשטיין** 'גילוי מידע גנטי לחולה', **ברכה לאברהם**, עמ' 307-311.

24 **הרב יצחק זילברשטיין** במאמרו שם התנה זאת אם הבעל קיים כבר פרייה ורבייה, אך הוא עצמו הביא חילוקים נוספים, עיין שם.

דיווח על ילדים מוכים או שעוברים התעללות מינית

יט. חובה על הרופא לדווח לגורמים המוסמכים על ילד מוכה או על ילד שעובר התעללות מינית על ידי הוריו, מוריו, או על ידי כל גורם אחר. הדבר פשוט הן מצד המוסר האנושי הפשוט להציל ילדים כאלה מהתעללות, והן כיוון שהדבר הוא בגדר חשש לפיקוח נפש, ואין בכך חשש של מוסר²⁵.

דיווח על רופא רשלן

"לכבוד הרב בורשטיין, השלום והברכה.

כידוע לכבודו, אני נמצא בשלבים הראשונים של התמחותי בגינקולוגיה, והנני מאד מתלבט מה עלי לעשות בעקבות התרונות שהייתה לי אמש.

בשעות הערב המאוחרות, הגיעה אשה בהריון עם כאבים חזקים ביותר. בבדיקה פנימית שעשיתי לה, לא האמנתי למראה עיני... האשה מטופלת באופן פרטי אצל ראש המחלקה, והוא בטעות... וזו היתה סיבת הכאבים העזים שחשה. כדי שאהיה בטוח שאני רואה נכון, הזמנתי רופא בכיר וותיק, על מנת שיאשר את הבחנתי, גם הוא עמד תוהה מול התופעה.

כרגע אני עומד בפני סיום המשמרת שלי, ואני צריך לגמור לכתוב את הדוחות של הנשים שטיפלתי בהם במהלך המשמרת שבה הייתי תורן. כמוכן שטיפלנו באשה כראוי וכנאות, אך שאלת הדיווח היא הבעיה כאן. ועל כן הנני שולח לך פקס זה ומצפה לתשובתך הטלפונית כרגע.

אם אכתוב את האמת, אני צפוי לעתיד קשה בתחום הרפואה. בטוחני שראש המחלקה ימצא דרך או תרוץ אחר במשך הזמן לדרכי החוצה מבית החולים. רופא כזה גם אינו רצוי בבתי חולים אחרים, כיוון שאינו יודע 'לשתף פעולה' כראוי. כיוון שדרך האמת היא דרכי, איני מרגיש נוח לכתוב דבר שקר, ואני נקלע במהלך יום אפור ורגיל, לפרשת דרכים מביכה, ואני חייב את עזרתך ההלכתית בנידון. אני בשעתיים הקרובות במחלקה, והטלפון שלך הוא גורלי עבורי."

כ. אם יש חשש פגיעה בבריאות האשה על ידי העלמת פרטים מן הדו"ח, אסור לרופא להעלים פרטים אלו.

25 הרב שלמה זלמן אוירבך, הרב יוסף שלום אלישיב, הרב אליעזר יהודה וולדנברג, הובאו דבריהם בנשמת אברהם, חושן משפט סימן שפח, ס"ק א, עמ' ק.

כא. אם אין חשש פגיעה בריאותית אלא רק עניין של נוהל או מניעת אפשרות מהאשה לתבוע פיצוי כספי, הרופא אינו חייב לקפח את פרנסתו כדי לעזור לחבירו להרוויח ממון, ומותר לשנות ולכתוב שקר בהדיא, ועדיף להתעלם ולא לכתוב כלל, או לכתוב בלשון מעורפלת, מאשר לשקר להדיא²⁶.

"לגבי ראש המחלקה - השאלה היא מה מידת הרשלנות שהתגלתה כאן. האם בשל רשלנות זו בלבד ראוי שיפסיק להיות רופא, או שיש לראות בכך 'כשל נקודתי'?

נראה, שאם ראש המחלקה הוא רופא סביר בדרך כלל, אין עניין לגרום לסילוקו בשל טעות זו על ידי גילוייה בדיווח כתוב ומפורש.

לגבי האשה - למעשה, האשה קיבלה לבסוף את הטיפול הנאות, הנזק שאירע לה היה: סבל למשך כמה שעות והתשלום הכספי ששילמה לראש המחלקה באופן פרטי. גילוי הטעות שנעשתה בגופה יכול לאפשר לאשה לתבוע את ראש המחלקה לדיון, והעלמתה תמנע ממנה אפשרות זו. ואולם, מעבר לכך, אם האשה לא תדע על הטעות, לא ייגרם לה שום נזק משמעותי לא בהווה ולא בעתיד.

לגבי תביעה, שאלה היא אם תרצה האשה לתבוע את מנהל המחלקה לדיון. ואף אם תתבענו, ספק אם תהיה לה הוכחה לטענתה, ואם יהיה רופא שיהיה מוכן להעיד לטובתה כנגד ראש המחלקה.

לפיכך המסקנה: אם האשה לא ניזוקה בגופה (מלבד הסבל למספר שעות) וההפסד הכספי, וגם ראש המחלקה הוא רופא סביר בדרך כלל - מותר לדווח על המקרה בלשון 'דיפלומטית' (מעין 'שקר לבן') על מנת שהרופא שגילה את הטעות לא יאבד את משרתו" (הרב מרדכי אליהו בתשובה לשאלת הרב מנחם בורשטין, שו"ת פקס, מכון פוע"ה).

הפלה שבוטעה עקב מידע מוטעה, האם לספר להורים

אם נמסר להורים מידע שגוי, ובעקבות כך הופסק ההריון. בבדיקה חוזרת של הממצאים נמצאו תוצאות נורמליות. האם יש לומר להורים את האמת, כלומר

26 הרב אשר וייס בתשובה לשאלת הרב מנחם בורשטין. שו"ת פקס, מכון פוע"ה - השו"ת לא פורסם אלא פנימי לצרכי מכון פוע"ה. חלק ניכר מהשאלות בו מופיעות בספר זה.

הדיון על רופא רשלן חורג ממסגרת ספר זה. לכן רק נציין מקורות: שלחן ערוך יורה דעה סימן שלו עוסק בידיני הרופא. סעיף א עוסק אם טעה והזיק או המית. ראה גם נשמת אברהם שם מעמ' תלב, וכן בנשמת אברהם חושן משפט סימן שו עמ' פב.

שהעובר היה בריא, או שמא צריך לתת להורים 'שלווה פסיכולוגית' ולא לספר להם את האמת, כדי שימשיכו לחשוב שהעובר היה פגוע.

כב. אם הפגם שנמצא עלול להופיע או להשפיע על ההריון הבא, חייבים לומר להורים את האמת הכואבת והמצערת, כדי שלהבא ייזהרו יותר בקבלת התוצאות, ואולי גם לא ימנעו את עצמם מהריונות נוספים. אך אם מדובר במקרה שאין לו תוצאות ומשמעויות לעתיד, ואינו יכול להשפיע על ההריונות הבאים, אז יותר טוב שלא לומר להורים ולא לצערם, כי אם מודיעים להם הודעה שאין לה שום משמעות מעשית, ייתכן שהמודיע הוא בגדר של "מוצא דְבָהּ הוא כְּסִיל" (משלי י, יח)²⁷.

27 וראה משנה פסחים ג, ב. הרב אליה כץ, תחומין ג עמ' 176.